



شناسایی و اولویت بندی عوامل موثر بر ارزیابی قابلیت پیش بینی سود با استفاده از رویکرد دلفی فازی (مورد مطالعه: شرکت های پذیرفته شده در بورس)

زهراحمادی^۱

حسن قدرتی^۲

میثم عرب زاده^۳

حسین پناهیان^۴

محمدعلیپور^۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۳/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۱۱

چکیده

قابلیت پیش بینی سود به عنوان یکی از مکانیسم های تاثیرگذار عبارت است از توانایی سود جاری در پیش بینی سود آتی در کوتاه مدت و بلندمدت. هدف پژوهش حاضر شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر ارزیابی قابلیت پیش بینی سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس می باشد. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از لحاظ نوع شناسی پژوهش در زمره پژوهشهای آمیخته با رویکرد کیفی و کمی در پارادایم قیاسی-استقرایی است. روش تحقیق حاضر دلفی فازی است. جامعه آماری این پژوهش در بخش کیفی اساتید و خبرگان حسابداری است که با توجه به هدف پژوهش، نمونه گیری در این پژوهش به صورت هدفمند و به تعداد ۱۸ نفر انجام شد. جامعه آماری بخش کمی مدیران و مالکان شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ می باشد که با استفاده از روش نمونه گیری غیراحتمالی در دسترس حجم نمونه ۷۴ نفر از مدیران این شرکت ها تعیین شد. ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کیفی مصاحبه و در بخش کمی پرسشنامه بود که روایی و پایایی با استفاده از شاخص CVR، آزمون کاپای کوهن و آزمون مجدد تأیید شد. در بخش کیفی، داده های کیفی بدست آمده از مصاحبه ها با استفاده از نرم افزار MAXQDA2020 و روش کدگذاری و بخش کمی پژوهش و تحلیل نهایی با استفاده از روش دلفی فازی انجام شد. با استفاده از داده های کیفی به دست آمده از مصاحبه های اکتشافی ۲۸ عامل موثر بر ارزیابی قابلیت پیش بینی سود مشخص و سپس با استخراج این عوامل، از طریق پژوهش کمی رتبه بندی شدند. نتایج پژوهش نشان می دهد محیط اطلاعاتی شرکت، واکاوی انحرافات، تغییرپذیری سود، انباشت اخبار و تحلیل اهرم مالی مهمترین عوامل موثر بر ارزیابی قابلیت پیش بینی سود می باشند.

واژه های کلیدی: قابلیت پیش بینی سود، شرکت های پذیرفته شده در بورس، بازار سرمایه.

طبقه بندی JEL: G10، F38، M42

۱ گروه حسابداری، واحد کاشان، دانشگاه آزاد اسلامی، کاشان، ایران. z.ammami@iau.ir

۲ گروه حسابداری، واحد کاشان، دانشگاه آزاد اسلامی، کاشان، ایران. (نویسنده مسئول) 1262628717@iau.ir

۳ گروه حسابداری، واحد کاشان، دانشگاه آزاد اسلامی، کاشان، ایران. Meysam.Arabzadeh@iau.ac.ir

۴ گروه حسابداری و مدیریت، واحد کاشان، آزاد اسلامی دانشگاه، کاشان، ایران. H.panahian@iaukashan.ac.ir

۵ گروه حسابداری، واحد خلخال، دانشگاه آزاد اسلامی، خلخال، ایران. uniclass.alipoor@iau.ac.ir



۱- مقدمه

از دیدگاه اطلاعاتی، مفهوم سود نتیجه ی فعالیتهای اقتصادی را بیان می کند. بسیاری از سرمایه گذاران، سرمایه گذاری در شرکت هایی که از یک روند ثابت سود آوری برخوردارند را ترجیح می دهند. همچنین سرمایه گذاران معتقدند شرکت هایی که سودهای پرنوسان گزارش می کنند، نسبت به شرکتهایی که سودهای هموار گزارش می کنند، دارای ریسک بیشتری هستند (گدویلنس^۱ و همکاران، ۲۰۱۷). سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیران، کارکنان شرکت، تحلیل گران، دولت و دیگر استفاده کنندگان صورت های مالی، از سود به عنوان مبنایی جهت اتخاذ تصمیمات سرمایه گذاری، اعطای وام، سیاست پرداخت سود، ارزیابی شرکت ها، محاسبه مالیات و سایر تصمیمات مربوط به شرکت، استفاده می کنند (رالیکیس^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). به عبارت دیگر سود از جمله برترین شاخص های اندازه گیری فعالیت های اقتصادی است. سهامداران که مهمترین گروه استفاده کننده از صورت های مالی هستند منافع خود را در اطلاعات سود جستجو می کنند. سود راهنمایی برای سرمایه گذاری، تصمیم گیری و پیش بینی به شمار می رود. از ویژگی های کیفی سودمی توان به پایداری، قابلیت پیش بینی، مربوط بودن، به موقع بودن و محافظه کارانه بودن سود اشاره کرد (چیما^۳ و همکاران، ۲۰۱۷).

پیش بینی، عاملی کلیدی در تصمیم گیری های اقتصادی است. سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیریت و دیگر اشخاص در تصمیم گیری های اقتصادی متکی به پیش بینی و انتظارات هستند. از آن جایی که سرمایه گذاران و تحلیل گران مالی از سود به عنوان یکی از معیارهای اصلی برای ارزیابی شرکت ها استفاده می کنند، آنان تمایل به اندازه گیری میزان سودآوری آتی دارند تا نسبت به نگهداری یا فروش سهام خود تصمیم گیری کنند. آنان با پیش بینی سود، نسبت به وضعیت یک شرکت قضاوت می کنند (تیان و همکاران^۴، ۲۰۲۰). مهم ترین ملاک تصمیم گیری سرمایه گذاران در انتخاب شرکتهای برای سرمایه گذاری، سطح سودآوری فعلی و آتی شرکتهای است؛ به طوریکه سرمایه گذاران در استراتژیهای مختلف سرمایه گذاری، به طورعمده، باتوجه به سود شرکتهای تصمیم گیری می کنند. سرمایه گذاران و تحلیل گران مالی، سود را به عنوان یکی از معیارهای اصلی ارزیابی شرکت ها تلقی کرده اند و به اندازه گیری میزان سودآوری آیند شرکت تمایل دارند تا درباره نگهداری یا فروش سهام خود تصمیم گیری کنند. به این ترتیب، با پیش بینی سود، نسبت به وضعیت یک شرکت قضاوت می کنند. پیش بینی های سود هر سهم در سرمایه گذاری ها دارای اهمیت ویژه ای است. اهمیت این پیش بینی، به میزان انحرافی که با واقعیت دارد، بستگی دارد. هرچه میزان این انحراف کمتر باشد، پیش بینی دارای دقت بیشتری است (اکباس^۵ و همکاران، ۲۰۱۷). سهامداران با استفاده از اطلاعات سود سال های گذشته و پیش بینی سود سال آتی اقدام به خرید و فروش سهام می نمایند. در این میان هر چقدر سود سال های گذشته نوسان کمتری داشته باشد و سود پیش بینی شده به سود تحقق یافته نزدیک تر باشد، اعتماد سرمایه گذاران بیشتر جلب

¹ Gedvilienė² Rauličkis³ Cheema⁴ Tian⁵ Akbas

شده و منجر به افزایش خرید سهام مذکور و افزایش ارزش آن در بازار می گردد. چنانچه سرمایه گذاران موفق به تشخیص اجزای پایدار سود شوند، احتمالا سودهای آتی را به خوبی پیش بینی خواهند کرد. از آنجایی که سود گزارش شده مهمترین منبع اطلاعاتی پرداخت سود آتی شرکت محسوب می شود، سرمایه گذاران با در اختیار داشتن این پیش بینی ها ممکن است سود نقدی آتی خود را بهتر برآورد نمایند و میزان دقت پیش بینی افزایش یابد (آلن^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). اهمیت سود برای مشارکت کنندگان در بازار سرمایه، بر هیچ کس پوشیده نیست. گروه های علاقه مند به گزارش های مالی ارائه شده در این بازار، اهداف و منافع گوناگونی را دنبال می کنند که گاه با اهداف و منافع دیگر ذینفعان نیز همسو نیست. استفاده کنندگان گزارش های مالی شرکت ها، سرمایه گذاران موجود یا آتی یک واحد تجاری هستند که بصورت منطقی به دنبال حداکثر کردن منافع خود و همیشه نگران شرایط مبهم آینده هستند. آنها با اطمینان کردن به پیش بینی های خود در مورد این شرایط یا دیگر مشارکت کنندگان، تصمیم گیری می کنند. روشن است که این سرمایه گذاران به پیش بینی افرادی توجه می کنند که احتمال می دهند نسبت به آنها از اطلاعات معتبرتری برای پیش بینی های خود استفاده می کنند. پیش بینی آینده، همواره با ابهام و ریسک همراه است اما اغلب می توان با در نظر گرفتن اطلاعات و شرایطی مربوط، بخشی از این ریسک را محتمل نشد، که تشخیص درست این اطلاعات و امکان دستیابی به آنها در این امر، تعیین کننده خواهد بود (قلی زاده و همکاران، ۱۳۹۶). پیش بینی سود توسط مدیریت از مهمترین منابع اطلاعاتی سرمایه گذاران و سایر اشخاص به شمار می رود، چرا که در بازارهای سرمایه، یکی از عمده ترین راههای دستیابی بسیاری از سرمایه گذاران به اطلاعات شرکت ها، اعلامیه ها و اطلاعیه هایی است که از جانب شرکت ها در رابطه با اعلام سود پیش بینی شده هر سهم منتشر می شود. اگر پیش بینی های سود توسط مدیریت از دقت لازم برخوردار باشد می تواند منجر به بهبود فرآیند تصمیم گیری استفاده کنندگان از گزارش های حسابداری گردد. پیش بینی در تصمیم گیری های اقتصادی نقش مهمی را ایفا می کند (گدویلنس و همکاران، ۲۰۱۷). در سطح یک بنگاه اقتصادی، سرمایه گذاران، اعتبار دهندگان، مدیریت و سایر استفاده کنندگان از صورتهای مالی به پیش بینی های خود با دیگران اتکا می نمایند. از آنجا که بیشتر استفاده کنندگان صورتهای مالی مستقیم به اطلاعات مالی دسترسی ندارند به ناچار از پیش بینی های ارائه شده توسط مدیریت اتکا می کنند. اهمیت سود پیش بینی شده به میزان انحرافی که با مقدار واقعی آن دارد، وابسته است. هر چه میزان این انحراف کمتر باشد، پیش بینی از دقت بیشتری برخوردار است (اکباس و همکاران، ۲۰۱۷). قابلیت پیش بینی به عنوان یکی از معیارهای مهم مرتبط بودن اطلاعات حسابداری مورد توجه قرار می گیرد. قابلیت پیش بینی عملکرد آتی شرکت بر مبنای اطلاعات حسابداری و استفاده از اطلاعات حاصل از این پیش بینی ها در تعیین ارزش شرکت از نظر استفاده کنندگان از صورت های مالی اهمیت زیادی دارد. لذا سود حسابداری و اجزای مربوط به آن از جمله اطلاعاتی است که افراد آنها را در هنگام تصمیم گیری مد نظر قرار می دهند. اطلاعات مربوط به قابلیت پیش بینی سود مهم است و به پیش بینی سود آینده کمک می کند. با توجه به این توضیحات و با توجه به اینکه تاکنون پژوهش قابل اعتنایی در حوزه

¹ Allen

ارزیابی قابلیت پیش بینی سود صورت پذیرفته است، این تحقیق به دنبال شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر ارزیابی قابلیت پیش بینی سود است. نتایج این تحقیق در توسعه ادبیات پژوهش سودمند بوده و خلا تحقیقاتی موجود را پوشش خواهد داد.

مبانی نظری پژوهش

قابلیت پیش بینی سود عبارت است از: توانایی سود جاری در پیش بینی سود آتی در کوتاه مدت و بلندمدت توانایی سود در پیش بینی سودهای آتی است. پیش بینی سود به وسیله مدیریت اطلاعاتی در مورد آینده شرکت فراهم می کند. یکی از عواملی که در پیش بینی سود باید مورد توجه قرار گیرد، نوسانات سود است که قابلیت پیش بینی سود با نوسان پذیری سود رابطه معکوس دارد (کای و همکاران، ۲۰۱۷). این معیار به عنوان توان سود برای پیش بینی خودش در آینده تعریف می شود. قابلیت پیش بینی یکی از اجزای مربوط بودن در چارچوب نظری هیات استانداردهای حسابداری مالی است و بنابراین از دید استاندارد گذاران یک مشخصه مطلوب برای سود است (علی و همکاران، ۲۰۱۷). قابلیت پیش بینی سود به عنوان یکی از ویژگی های کیفی و سری زمانی سود عبارت است از توانایی سود جاری در پیش بینی سود آتی در کوتاه مدت و بلندمدت هستند. عوامل اقتصادی و حسابداری از جمله عواملی است که رابطه نوسان پذیری و قابلیت پیش بینی سود را تحت تاثیر قرار می دهند (اسکیوارسیانی^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). قابلیت پیش بینی سود قابلیت پیش بینی یکی از خصوصیات کیفی اطلاعات حسابداری است که سبب بهبود مربوط بودن اطلاعات می گردد. مطالعه ادبیات موضوعی بیانگر آن است که قابلیت پیش بینی توسط بسیاری از محققین، به عنوان یکی از معیارهای مرتبط با خصوصیات سری زمانی سود معرفی شده است. برخی از محققین قابلیت پیش بینی را به عنوان یک معیار مجزای کیفیت سود در نظر می گیرند. اما برخی دیگر قابلیت پیش بینی را در یک سرفصل مجزا تحت عنوان معیارهای مرتبط با خصوصیات کیفی اطلاعات حسابداری جای می دهند. برخی بر این باورند که قابلیت پیش بینی به مجموعه گزارشگری مالی شامل سود و اجزای آن مرتبط است اما برخی دیگر به توانایی سودهای گذشته در پیش بینی سودهای آتی، قابلیت پیش بینی سود می گویند (جکسون^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). قابلیت پیش بینی سود با نوسان پذیری سود، رابطه منفی دارد. از آن جایی که پیش بینی سود از اهمیت زیادی برخوردار است، مدیران دقت زیادی در پیش بینی سود دارند. منابع و ابزارهای متعددی برای بالا بردن دقت پیش بینی سود برای مدیران وجود دارد که اگر منجر به پیش بینی نزدیک به واقعیت شوند، مطلوب تر خواهند بود. هم چنین پیش بینی به سرمایه گذاران کمک می کند تا فرآیند تصمیم گیری خود را بهبود بخشند و خطر تصمیم های نادرست را بکاهند. سرمایه گذاران علاقه دارند منافع آینده سرمایه گذاری خود را برآورد نمایند تا بتوانند درباره ی دریافت سود نقدی آینده و نیز ارزش سهام خود، داوری کنند (این^۳ و همکاران، ۲۰۱۷). قابلیت پیش بینی سود توانایی سود در توضیح خود سود

¹ Skvarciany

² Jackson

³ Ene

است. اگر سودآوری گذشته برآورد خوبی از سودآوری فعلی باشد، گفته می‌شود قابلیت پیش‌بینی بالاست. این خصوصیت مبتنی بر رابطه بین ارقام حسابداری سود (سودآوری گذشته با سودآوری فعلی) است و اطلاعات خارج از سیستم حسابداری نظیر تصور بازار از سود گزارش شده را نادیده می‌گیرد. برآورد دقیق‌تر سود آتی سبب پیش‌بینی دقیق‌تر سود تقسیمی آتی می‌شود که به نوبه خود صحت برآورد قیمت سهام حاصل از کاربرد فرمول ارزش فعلی سودهای تقسیمی موردانتظار آتی را افزایش می‌دهد (اکباس و همکاران، ۲۰۱۷).

پیشینه پژوهش

آشکارسازی جنبه‌های مفهومی که در این مطالعه موردبررسی قرار می‌گیرد نیازمند این است تا برخی از مطالعات تجربی انجام گرفته در این حوزه را موردبررسی قرار داده و همچنین نتایج مطالعات مرتبط با این حوزه را بررسی نموده تا بتواند معیار مناسبی برای جهت‌گیری پژوهشی باشد. بر این اساس در این بخش تلاش می‌گردد تا برخی از مهم‌ترین و مرتبط‌ترین این مطالعات ارائه گردد.

ین^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی بی ثباتی سود و تغییرات زمانی در بازده حرکت: شواهد از چین پرداختند. این مطالعه قدرت پیش بینی بی ثباتی سود کل را برای تغییرات زمانی در بازده حرکت بررسی می‌کند. نتایج بیانگر آن است که بی ثباتی سود کل، قدرت پیش بینی قابل توجهی منفی برای بازده حرکت دارد. این قدرت پیش بینی بسته به وضعیت بازار نامتقارن است. به طور خاص، در حالت بازار صعودی است اما در حالت بازار نزولی به طور قابل توجهی کاهش می‌یابد. این الگوی پیش بینی نامتقارن حتی پس از کنترل عوامل سنتی که بر تغییرات زمانی در بازگشت حرکت تأثیر می‌گذارند، ادامه دارد.

الاروسی^۲ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر سودآوری در مالزی پرداختند. این تحقیق بر اساس پنج متغیر مستقل است که از نظر تجربی برای ارتباط آنها با سودآوری بررسی شده است. این متغیرها عبارتند از: اندازه شرکت (که با کل فروش اندازه گیری می‌شود)، سرمایه در گردش (WC)، کارایی شرکت (نسبت گردش دارایی)، نقدینگی (نسبت جریان) و اهرم (نسبت سهام بدهی و نسبت اهرم). داده های ۱۲۰ شرکت ذکر شده در بورس مالزی شامل دوره ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ از گزارش های سالانه شرکت ها استخراج شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از رگرسیون حداقل مربعات معمولی و اثرات ثابت جمع شده استفاده شد. یافته ها رابطه مثبت و قوی بین اندازه شرکت (کل فروش)، کارایی شرکت (نسبت گردش دارایی) و سودآوری را نشان می‌دهد. نتایج همچنین رابطه منفی بین نسبت حقوق صاحبان بدهی و نسبت اهرم و سودآوری را نشان می‌دهد. نقدینگی (نسبت جریان) ارتباط معنی داری با سودآوری ندارد.

یوهان^۳ (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی استفاده از اطلاعات صورتهای مالی برای پیش بینی سودآوری پرداختند. تحقیق در مورد استفاده از اطلاعات صورتهای مالی برای پیش بینی سودآوری دو هدف دارد: (i) تولید پیش بینی

¹ Yin

² Alarussi.

³ Yohn

های بهتر سودآوری و برآورد دقیق ارزش شرکت، و (ii) برای شناسایی ناکارآمدی بازار با توجه به اطلاعات صورتهای مالی. برای این زمینه های تحقیق، این مقاله سیر تحول را توصیف می کند، مثالهایی را ارائه می دهد و پیامدهای تحقیق را به اشتراک می گذارد. همچنین در مورد فرصتهای آینده تحقیق می شود. این مقاله نشان می دهد که تحقیقات تجزیه و تحلیل صورت های مالی به آرامی پیشرفت کرده و مورد توجه محدود دانشگاهیان قرار گرفته است. این مقاله استدلال می کند که فرصت های گسترده ای برای تحقیق تأثیرگذار در مورد تحلیل بنیادی و ناکارآمدی بازار وجود دارد.

اسچرودر^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی اثرات صنعت در پیش بینی سودآوری شرکت پرداختند. هدف این مقاله بررسی بیشتر این نتیجه و ارائه بینش در مورد زمان و دلیل مفید بودن مدل های پیش بینی سودآوری خاص صنعت است. نتایج نشان می دهد که پیش بینی های خاص صنعت به طور قابل توجهی دقیق تر در پیش بینی سودآوری برای شرکت های تک بخش و تا حدی برای بخش های تجاری دقیق تر هستند. برای شرکت های چند بخشی، جمع آوری داده های سطح بخش برای گزارشگری خارجی از منابع مالی در سطح شرکت، اثرات صنعت بخشهای آنها را از بین می برد.

ورست^۲ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی مدل های چرخه زندگی و پیش بینی رشد و سودآوری پرداختند. برگشت متوسط در سودآوری و رشد یک پدیده کاملاً مستند است. با این حال، نسبتاً کمتر در مورد سطح تجزیه و تحلیل شناخته شده است که بهترین معنی معنی برگشت است. در این مطالعه، در می یابیم که تجزیه و تحلیل شرکت ها بر اساس مرحله چرخه عمر، دقت خارج از نمونه سودآوری و پیش بینی رشد را نسبت به شرکت های تجزیه و تحلیل شده در سراسر اقتصاد و تجزیه و تحلیل شرکت ها بر اساس صنعت بهبود می بخشد. دقت بهبود یافته هم به پیش بینی های کوتاه مدت و هم برای بلند مدت از سودآوری و رشد محکم است. ما همچنین دریافتیم که بهبود دقت پیش بینی ها از تجزیه و تحلیل چرخه زندگی برای شرکت ها در مراحل معرفی و افت و برای شرکت هایی که عدم اطمینان بیشتری دارند، بیشترین است. سرانجام، ما استفاده فعالان بازار از اطلاعات چرخه زندگی در شکل گیری انتظارات را بررسی می کنیم. ما در پیش بینی های تحلیل گران، استفاده ناکارآمد از اطلاعات چرخه زندگی را می یابیم، اما در پیش بینی های مدیریتی نه. ما همچنین در می یابیم که پیش بینی های چرخه زندگی با بازده غیرعادی سهام سال قبل مرتبط است.

فضل زاده و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی ویژگی های سود پیش بینی شده توسط مدیریت و ریسک سقوط آتی قیمت سهام پرداختند. هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر ویژگی های پیش بینی سود مدیریت بر ریسک سقوط آتی قیمت سهام است. عدم انتشار اخبار بد و انباشت آن ها در داخل شرکت منجر به ایجاد یک مخزن از اطلاعات منفی می گردد که انتشار یکباره این اخبار به بازار ریسک سقوط قیمت سهام را در پی دارد. در این راستا، انتشار سودهای پیش بینی شده با تأثیر بر اطلاعات در دسترس سرمایه گذاران بر ریسک سقوط قیمت سهام مؤثر خواهند بود. به منظور دستیابی به هدف پژوهش تعداد ۱۰۱ شرکت از بین شرکت های پذیرفته شده در

¹ Schröder

² Vorst

بازار اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۱ الی ۱۳۹۵ در جامعه غربال شده قرار گرفت. برای آزمون فرضیه‌ها از الگوی رگرسیونی چندگانه استفاده شده است. مطابق با یافته‌ها، در بازار اوراق بهادار تهران، خطای پیش‌بینی سود از ویژگی‌های پیش‌بینی تأثیر مثبت و معناداری بر ریسک سقوط دارد. ولی فراوانی پیش‌بینی تأثیر معناداری ندارد. همچنین، با کنترل اثر خطای پیش‌بینی، خوش‌بینی مدیران در پیش‌بینی با یک معیار منجر به افزایش ریسک سقوط قیمت سهام می‌شود، ولی با معیار دوم تأثیر معناداری ندارد.

آل بوشو و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی تأثیر خطای پیش‌بینی سود و بازدهی تعدیل شده بازار با استفاده از رفتار هزینه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. این پژوهش از نوع مطالعه کتابخانه‌ای و تحلیلی- علی بوده و مبتنی بر تحلیل داده‌های تابلویی است. در این پژوهش اطلاعات مالی ۳۰۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی دوره زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ بررسی شده است. نتایج تحقیق در ارتباط با تایید فرضیه اول پژوهش نشان از آن داشت که افزایش چسبندگی هزینه‌ها، دقت پیش‌بینی سود را در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کاهش می‌دهد. همچنین با توجه به تجزیه و تحلیل‌های صورت گرفته در ارتباط با تایید فرضیه دوم پژوهش به این نتیجه رسیدیم که افزایش چسبندگی بهای تمام شده کالای فروش رفته، دقت پیش‌بینی سود را در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کاهش می‌دهد. در ادامه نتایج پژوهش در ارتباط با تایید فرضیه سوم پژوهش حاکی از آن بود که افزایش چسبندگی هزینه‌های فروش، عمومی و اداری، دقت پیش‌بینی سود را در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کاهش می‌دهد.

محبوبه خان احمدی (۱۴۰۰) در پژوهشی موارد ویژه برای مدیران واحدهای تجاری تولیدی، استفاده کنندگان صورت‌های مالی، نظیر سرمایه‌گذاران، تحلیلگران مالی، سهامداران، اعضای حرفه حسابداری، به ویژه سازمان بورس اوراق بهادار می‌باشد. بنابراین پیشنهاد میشود، سرمایه‌گذاران کنونی در زمان تصمیم‌گیریهای اقتصادی به سطح افشای اطلاعات در جهات متفاوت مسئولیتهای اجتماعی توجه کافی داشته باشند زیرا باعث ایجاد سرمایه گذاری کارآمدتر و سودآوری بیشتری خواهد شد.

دهقان خاوری، سعید، میر جلیلی، سید حسین (۱۳۹۸) تحلیل و تبیین عوامل تعیین کننده بازدهی سهام بر اساس روند گذشته و با استفاده از داده‌های شرکتهای فعال در بازار سرمایه می‌تواند در کسب بازده آتی کمک کند

کیامهر، علی، جنانی، محمدحسن، همت فر، محمود. (۱۳۹۹) بسیاری از اقتصاددانان به این نتیجه رسیده اند که یکی از عوامل موثر بر رشد و توسعه پایدار، سرمایه گذاری موثر است و برای رشد اقتصادی الزم است افراد مازاد درآمد خود را سرمایه گذاری کنند.

روش پژوهش

این پژوهش بر پایه پژوهش آمیخته و به صورت کیفی و کمی در پارادایم قیاسی-استقرایی است. روش تحقیق حاضر دلفی فازی است. در این روش داده‌های ذهنی افراد خبره به داده‌های تقریباً عینی تبدیل میشود. اساس

روش دلفی یک فرایند ساختارمند برای جمع آوری و مختصرسازی دانش به دست آمده از گروه خبرگان است (نیل و بیبرمن ۱۳۰۳). مزیت روش دلفی فازی در توجه به هر یک از نظرات و یکپارچه نمودن آنها برای دستیابی توافق گروهی است (کو و چنگ ۲۰۰۸). جامعه آماری این پژوهش در بخش کیفی اساتید و خبرگان حسابداری بود که با توجه به هدف پژوهش، نمونه گیری در این پژوهش به صورت هدفمند با استفاده از تکنیک گلوله برفی و به تعداد ۱۹ نفر انجام شده است. تعیین حجم نمونه با استفاده از اصل اشباع نظری صورت گرفته است به نحوی که پس از انجام مصاحبه با نفرات هفدهم و هجدهم دیگر عامل جدیدی شناسایی نگردید و فرایند مصاحبه با نفر نوزدهم به پایان رسید. مصاحبه ها در بخش کیفی به صورت چهره به چهره و با سوالات باز انجام شد و سپس با استفاده از فرآیند کدگذاری باز، محوری و گزینشی عوامل موثر شناسایی شدند. برای اطمینان از صحت کدگذاری و استخراج مفاهیم، کدهای بدست آمده از مصاحبه ها مجدداً در اختیار مصاحبه شوندگان قرار گرفت تا از تأیید کدهای استخراج شده توسط مصاحبه شوندگان اطمینان حاصل شود. هدف رسیدن به ایده اصلی مصاحبه شونده است. جامعه آماری بخش کمی مدیران و مالکان شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ است که با استفاده از روش نمونه گیری غیراحتمالی در دسترس حجم نمونه ۷۴ نفر از مدیران این شرکت ها انتخاب شده است. ابزار گردآوری اطلاعات در بخش کیفی مصاحبه و در بخش کمی پرسشنامه بود که روایی و پایایی با استفاده از شاخص CVR، آزمون کاپای کوهن و آزمون مجدد تأیید شد. برای سنجش شاخص CVR، میزان ضروری بودن مفاهیم مورد سوال قرار گرفت. نتایج فرمول برای همه شاخص ها بالاتر از ۰/۷۳ بوده که حکایت از روایی محتوایی مناسب دارد. در آزمون کاپا کوهن نیز با توجه به میزان عدد معنی داری و مقدار آزمون که بالاتر از ۶۰ درصد است نشان دهنده پایایی لازم است. اعتبار محتوای پرسشنامه این مطالعه با بهره گیری از نظرات تخصصی پنج نفر از افراد مطلع به موضوع پژوهش مورد تأیید قرار گرفت.

		Value	Asymp Std. Error	Approx. T	Sig
Measure of Agreement	Kappa	.699	.118	6.822	.000

(منبع: یافته های پژوهشگر)

گفتنی است از آنجا که پژوهش حاضر یک پژوهش آمیخته با رویکرد اکتشافی است، ابتدا باید مطالعه کیفی صورت گیرد و پس از آن مطالعه کمی انجام شود. از این رو، داده های کیفی با استفاده از نظرات ۱۹ نفر از خبرگان و تا سرحد اشباع اطلاعات و نیل به کفایت نظری بررسی و سپس مطالعه کمی انجام شد. در بخش کیفی، داده های کیفی بدست آمده از مصاحبه با استفاده از نرم افزار MAXQDA2020 و روش کدگذاری و بخش کمی پژوهش و تحلیل نهایی، با استفاده از روش Delphi fuzzy انجام شد. با استفاده از داده های کیفی به دست آمده از مصاحبه

1 Neal, J. & Biberman

2 Kuo & Cheng,

های اکتشافی عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود مشخص و سپس با استخراج این عوامل، از طریق پژوهش کمی اولویت بندی می شوند.

یافته های پژوهش

یافته های جمعیت شناختی

در جدول ۱ و ۲ ویژگی های جمعیت شناختی اعضای نمونه در بخش کیفی و کمی ارائه شده است.

جدول ۲. ویژگی های جمعیت شناختی بخش کیفی

جنسیت	تحصیلات	شغل	سابقه کار	جنسیت	تحصیلات	شغل	سابقه کار
مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۹	مرد	کارشناسی ارشد	مدیر موسسه	۹
مرد	دکتری	مدیر موسسه	۱۱	مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۱۳
زن	دکتری	عضو هیئت علمی	۱۳	مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۱۹
مرد	کارشناسی ارشد	مدیر موسسه	۱۶	مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۷
مرد	کارشناسی	مدیر موسسه	۱۴	مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۱۷
مرد	کارشناسی	مدیر موسسه	۹	زن	دکتری	عضو هیئت علمی	۱۰
مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۷	مرد	دکتری	مدیر موسسه	۱۲
مرد	کارشناسی	مدیر موسسه	۱۱	مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۱۴
مرد	دکتری	عضو هیئت علمی	۶	مرد	کارشناسی ارشد	مدیر موسسه	۱۷

(منبع: یافته های پژوهشگر)

جدول ۳. ویژگی های جمعیت شناختی بخش کمی

کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری
مرد	۷	۳۹
زن	۰	۱

(منبع: یافته های پژوهشگر)

یافته های بخش کیفی

عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود

مصاحبه ها در بخش کیفی به صورت چهره به چهره و با سوالات باز انجام شد و سپس با استفاده از فرآیند کدگذاری عوامل موثر شناسایی شدند. در توضیح شیوه استخراج عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود گفتنی است که این امر با بررسی متون مصاحبه ها با کمک نرم افزار MAXQDA2020 و کدگذاری آنها انجام شد. بر این اساس، مصاحبه که مشتمل بر چهار سؤال اصلی بود، پس از ارائه توضیحات لازم به اعضای نمونه، صورت گرفت.

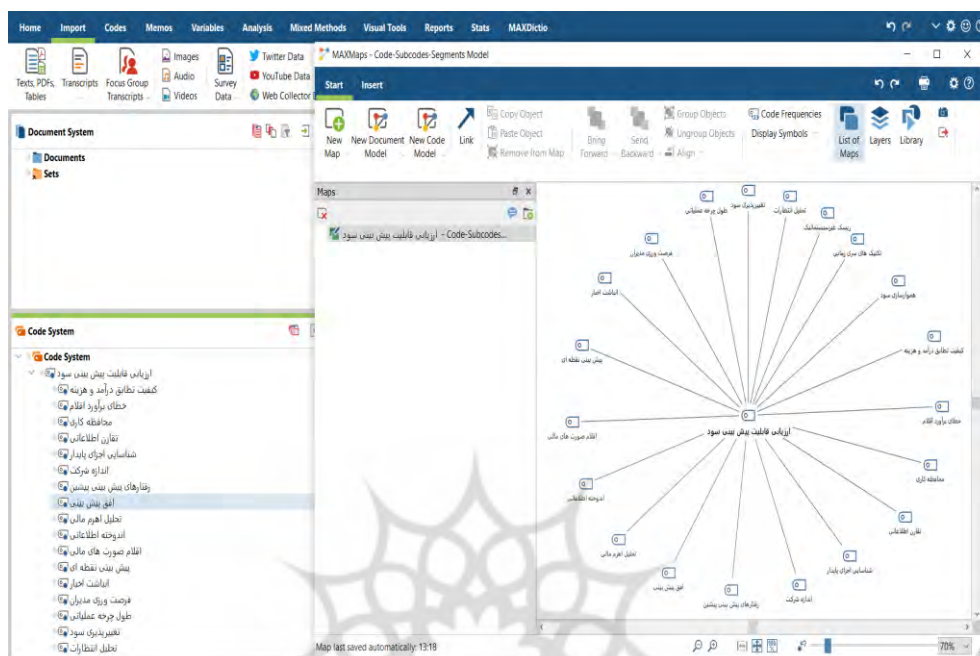
سپس متن مصاحبه های انجام شده تحلیل شد. برای اطمینان از صحت کدگذاری و استخراج مفاهیم ، کدهای بدست آمده از مصاحبه ها مجدداً در اختیار مصاحبه شوندگان قرار گرفت تا از تأیید کدهای استخراج شده توسط مصاحبه شوندگان اطمینان حاصل شود. هدف رسیدن به ایده اصلی مصاحبه شونده بود. عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴ عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود

مؤلفه ها			
X1	محیط اطلاعاتی شرکت	X15	فرصت ورزی مدیران
X2	ریسک غیرسیستماتیک	X16	انباشت اخبار
X3	واکاوی انحرافات	X17	پیش بینی نقطه ای
X4	الزام افشا	X18	اقدام صورت های مالی
X5	سوگیری ها	X19	اندوخته اطلاعاتی
X6	ارزش بازاری شرکت	X20	تحلیل اهرم مالی
X7	پیچیدگی فرآیند سود	X21	افق پیش بینی
X8	آگاهی محیطی	X22	رفتارهای پیش بینی پیشین
X9	نوسان پذیری	X23	اندازه شرکت
X10	تکنیک های سری زمانی	X24	شناسایی اجزای پایدار
X11	هموارسازی سود	X25	تقارن اطلاعاتی
X12	تحلیل انتظارات	X26	محافظه کاری
X13	تغییرپذیری سود	X27	خطای برآورد اقلام
X14	طول چرخه عملیاتی	X28	کیفیت تطابق درآمد و هزینه

(منبع: یافته های پژوهشگر)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی



نگاره ۱. خروجی نرم افزار MAXQDA2020 (منبع: یافته های پژوهشگر)

یافته های کمی پژوهش

نظرسنجی مرحله اول

در این مرحله عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود که با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته شناسایی شده، در قالب پرسشنامه در اختیار خبرگان قرار می گیرد و با توجه به گزینه پیشنهادی و متغیرهای زبانی تعریف شده، نتایج حاصل از بررسی پاسخ های قیدی شده در پرسشنامه برای به دست آوردن میانگین فازی عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود مورد تحلیل قرار می گیرند.

جدول شماره ۶ نتایج شمارش پاسخ های مرحله نخست نظرسنجی

عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود					
متغیرها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
محیط اطلاعاتی شرکت	66	6	2	0	0
ریسک غیرسیستماتیک	65	4	5	0	0
واکاوی انحرافات	68	2	4	0	0
الزام افشا	65	4	2	3	0

عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود					
خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	متغیر ها
0	0	0	7	67	سوگیری ها
0	3	5	4	62	ارزش بازاری شرکت
0	1	2	3	68	پیچیدگی فرآیند سود
0	0	2	1	68	آگاهی محیطی
0	1	4	2	67	نوسان پذیری
0	2	2	4	66	تکنیک های سری زمانی
0	2	3	8	62	هموارسازی سود
0	4	2	6	62	تحلیل انتظارات
0	0	2	8	64	تغییرپذیری سود
0	2	3	2	67	طول چرخه عملیاتی
0	3	2	4	65	فرصت ورزی مدیران
0	0	0	7	67	انباشت اخبار
0	3	5	4	62	پیش بینی نقطه ای
0	1	2	3	68	اقلام صورت های مالی
0	0	2	6	66	اندوخته اطلاعاتی
0	0	5	4	65	تحلیل اهرم مالی
0	0	4	2	68	افق پیش بینی
0	3	2	4	65	رفتارهای پیش بینی پیشین
0	0	0	7	67	اندازه شرکت
0	3	5	4	62	شناسایی اجزای پایدار
0	3	2	4	65	تقارن اطلاعاتی
0	0	0	7	67	محافظه کاری
0	3	5	4	62	خطای برآورد اقلام
0	1	2	3	68	کیفیت تطابق درآمد و هزینه

(منبع: یافته های پژوهشگر)

پس از مشخص شدن تعداد پاسخ های داده شده به هر عامل و بعد از محاسبه میانگین فازی مثلی برای عوامل از فرمول مینکوسکی، اعداد فازی قطعی شده برای هر مولفه محاسبه می شود. نتایج حاصل از میانگین فازی و فازی زدایی مولفه ها به شرح زیر است.

جدول ۷- میانگین دیدگاه های خبرگان حاصل از نظر سنجی مرحله اول

متغیر ها	میانگین فازی مثلی (m, α, β)	فازی زدایی شده	متغیر ها	میانگین فازی مثلی (m, α, β)	فازی زدایی شده
محیط اطلاعاتی شرکت	(0.697, 0.947, 0.979)	0.705	فرصت ورزی مدیران	(0.645, 0.895, 0.979)	0.666
ریسک غیرسیستماتیک	(0.604, 0.854, 0.947)	0.627	انباشت اخبار	(0.614, 0.864, 0.937)	0.632
واکاوای انحرافات	(0.645, 0.895, 0.958)	0.660	پیش بینی نقطه ای	(0.604, 0.854, 0.947)	0.627
الزام افشا	(0.572, 0.822, 0.916)	0.595	اقدام صورت های مالی	(0.541, 0.791, 0.927)	0.575
سوگیری ها	(0.708, 0.968, 1.04)	0.726	اندوخته اطلاعاتی	(0.520, 0.770, 0.895)	0.551
ارزش بازاری شرکت	(0.510, 0.760, 0.885)	0.541	تحلیل اهرم مالی	(0.603, 0.854, 0.947)	0.626
پیچیدگی فرآیند سود	(0.645, 0.895, 0.958)	0.660	افق پیش بینی	(0.562, 0.854, 0.927)	0.580
آگاهی محیطی	(0.614, 0.861, 0.937)	0.631	رفتارهای پیش بینی پیشین	(0.645, 0.894, 0.979)	0.665
نوسان پذیری	(0.603, 0.854, 0.947)	0.626	اندازه شرکت	(0.625, 0.875, 0.979)	0.651
تکنیک های سری زمانی	(0.541, 0.790, 0.927)	0.574	شناسایی اجزای پایدار	(0.646, 0.895, 0.958)	0.661
هموارسازی سود	(0.520, 0.771, 0.895)	0.552	تقارن اطلاعاتی	(0.573, 0.822, 0.916)	0.596
تحلیل انتظارات	(0.520, 0.770, 0.895)	0.551	محافظه کاری	(0.709, 0.968, 1.04)	0.۷ 72
تغییرپذیری سود	(0.625, 0.885, 0.979)	0.669	خطای برآورد اقلام	(0.520, 0.760, 0.885)	0.531
طول چرخه عملیاتی	(0.552, 0.854, 0.927)	0.575	کیفیت تطابق درآمد و هزینه	(0.635, 0.895, 0.958)	0.649

(منبع: یافته های پژوهشگر)

پس از انجام مرحله اول نظرسنجی لازم است مرحله دوم نیز انجام شود تا نتایج هر دو مرحله با هم مقایسه و نتیجه مشخص شود.

نظر سنجی مرحله دوم

در نظر سنجی مرحله دوم نتایج شمارش پاسخ های داده شده به مولفه های شناسایی شده به شرح جدول زیر است.

جدول ۸ نتایج شمارش پاسخ های مرحله دوم نظرسنجی

عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود					
متغیر ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
محیط اطلاعاتی شرکت	67	6	1	0	0
ریسک غیرسیستماتیک	66	3	5	0	0
واکاوای انحرافات	69	2	3	0	0
الزام افشا	66	4	2	2	0
سوگیری ها	67	7	0	0	0
ارزش بازاری شرکت	61	5	5	3	0
پیچیدگی فرآیند سود	68	3	2	1	0

عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود					
متغیرها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم
آگاهی محیطی	68	2	1	0	0
نوسان پذیری	67	3	4	0	0
تکنیک های سری زمانی	67	4	2	1	0
هموارسازی سود	63	7	3	2	0
تحلیل انتظارات	62	68	2	2	0
تغییرپذیری سود	65	7	2	0	0
طول چرخه عملیاتی	67	4	3	0	0
فرصت ورزی مدیران	65	5	3	1	0
انباشت اخبار	68	6	0	0	0
پیش بینی نقطه ای	63	4	4	3	0
اقدام صورت های مالی	68	4	1	1	0
اندوخته اطلاعاتی	68	4	2	0	0
تحلیل اهرم مالی	65	6	3	0	0
افق پیش بینی	69	2	3	0	0
رفتارهای پیش بینی پیشین	65	5	3	1	0
اندازه شرکت	68	6	0	0	0
شناسایی اجزای پایدار	63	4	5	2	0
تقارن اطلاعاتی	66	5	1	0	0
محافظه کاری	67	7	0	0	0
خطای برآورد اقلام	63	5	4	2	0
کیفیت تطابق درآمد و هزینه	68	4	2	0	0

(منبع: یافته های پژوهشگر)

پس از مشخص شدن تعداد پاسخ های داده شده به هر مولفه در مرحله دوم و بعد از محاسبه میانگین فازی مثلثی برای مولفه ها از فرمول مینکوسکی، اعداد فازی قطعی شده برای هر مولفه محاسبه می شود. نتایج حاصل از میانگین فازی و فازی زدایی مولفه ها در مرحله دوم به شرح زیر است.

جدول ۹ میانگین دیدگاه های خبرگان حاصل از نظر سنجی مرحله دوم

متغیر ها	میانگین فازی مثلی (m, a, β)	فازی زدایی شده	متغیر ها	میانگین فازی مثلی (m, a, β)	فازی زدایی شده
محیط اطلاعاتی شرکت	(0.677, 0.927, 0.989)	0.692	فرصت ورزی مدیران	(0.729, 0.979, 1)	0.734
ریسک غیرسیستماتیک	(0.666, 0.916, 0.989)	0.684	انباشت اخبار	(0.718, 0.968, 1)	0.726
واکاوی انحرافات	(0.697, 0.947, 0.989)	0.707	پیش بینی نقطه ای	(0.666, 0.916, 1)	0.687
الزام افشا	(0.645, 0.895, 0.979)	0.666	اقدام صورت های مالی	(0.552, 0.781, 0.875)	0.575
سوگیری ها	(0.729, 0.989, 1.04)	0.741	اندوخته اطلاعاتی	(0.604, 0.854, 0.947)	0.627
ارزش بازاری شرکت	(0.625, 0.885, 0.968)	0.635	تحلیل اهرم مالی	(0.670, 0.920, 0.988)	0.687
پیچیدگی فرآیند سود	(0.677, 0.927, 0.989)	0.692	افق پیش بینی	(0.645, 0.895, 0.968)	0.663
آگاهی محیطی	(0.729, 0.989, 1)	0.710	رفتارهای پیش بینی پیشین	(0.667, 0.917, 0.989)	0.68
نوسان پذیری	(0.718, 0.940, 1)	0.721	اندازه شرکت	(0.666, 0.916, 0.989)	0.689
تکنیک های سری زمانی	(0.665, 0.906, 1)	0.645	شناسایی اجزای پایدار	(0.697, 0.957, 0.989)	0.709
هموارسازی سود	(0.572, 0.781, 0.875)	0.562	تقارن اطلاعاتی	(0.645, 0.835, 0.979)	0.669
تحلیل انتظارات	(0.604, 0.832, 0.947)	0.636	محافظه کاری	(0.729, 0.939, 1.04)	0.745
تغییرپذیری سود	(0.671, 0.920, 0.988)	0.689	خطای برآورد اقدام	(0.625, 0.875, 0.968)	0.611
طول چرخه عملیاتی	(0.661, 0.885, 0.968)	0.636	کیفیت تطابق درآمد و هزینه	(0.677, 0.922, 0.989)	0.696

(منبع: یافته های پژوهشگر)

پس از اینکه هردو مرحله نظرسنجی انجام شد، لازم است که اختلاف میان میانگین فازی زدایی شده عوامل موثر بر ش قابلیت پیش بینی سود مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. بررسی اختلاف میانگین فازی زدایی شده عوامل موثر قابلیت پیش بینی سود در مرحله اول و دوم به شرح جدول زیر است.

جدول ۱۰ اختلاف میانگین فازی زدایی شده مرحله اول و دوم نظر سنجی

متغیرها	میانگین فازی زدایی شده مرحله اول	میانگین فازی زدایی شده مرحله دوم	اختلاف میانگین فازی زدایی شده مرحله اول و دوم	متغیرها	میانگین فازی زدایی شده مرحله اول	میانگین فازی زدایی شده مرحله دوم	اختلاف میانگین فازی زدایی شده مرحله اول و دوم
محیط اطلاعاتی شرکت	0.705	0.692	0.013	فرصت ورزی مدیران	0.666	0.734	0.068
ریسک غیرسیستماتیک	0.627	0.684	0.057	انباشت اخبار	0.632	0.726	0.094
واکاوی انحرافات	0.660	0.707	0.047	پیش بینی نقطه ای	0.627	0.687	0.06
الزام افشا	0.595	0.666	0.071	اقدام صورت های مالی	0.575	0.575	0
سوگیری ها	0.726	0.741	0.015	اندوخته اطلاعاتی	0.551	0.627	0.076
ارزش بازاری شرکت	0.541	0.635	0.094	تحلیل اهرم مالی	0.626	0.687	0.036
پیچیدگی فرآیند سود	0.660	0.692	0.032	افق پیش بینی	0.580	0.663	0.083
آگاهی محیطی	0.631	0.742	0.079	رفتارهای پیش بینی پیشین	0.665	0.68	0.03

نوسان پذیری	0.626	0.721	0.0۹۵	اندازه شرکت	0.651	0.689	0.03
تکنیک های سری زمانی	0.574	0.682	0.071	شناسایی اجزای پایدار	0.661	0.709	0.071
هموارسازی سود	0.552	0.562	0.071	تقارن اطلاعاتی	0.596	0.669	0.04
تحلیل انتظارات	0.551	0.636	0.0۸۴	محافظه کاری	0.۷ 72	0.745	0.02
تغییرپذیری سود	0.669	0.689	0.0۲	خطای برآورد اقلام	0.531	0.643	0.08
طول چرخه عملیاتی	0.575	0.679	0.0۶۱	کیفیت تطابق درآمد و هزینه	0.649	0.696	0.047

(منبع: یافته های پژوهشگر)

با توجه به دیدگاه های ارائه شده در مرحله اول و مقایسه آن با نتایج مرحله دوم، در باشد در صورتی که اختلاف بین میانگین فازی زدایی شده در دو مرحله کمتر از 0.1 باشد، در این صورت فرآیند نظر سنجی متوقف می شود. با توجه به اینکه اختلاف میانگین فازی زدایی شده نظر خبرگان در دو مرحله کمتر از 0.1 می باشد، خبرگان در مورد عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود به اجماع رسیدند. این بدان معنی است که خبرگان نسبت به عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود شناسایی شده در پژوهش نگاه تقریباً یکسانی داشته اند. با توجه به مطالب عنوان شده، اولویت تمامی عوامل در قالب نمودار شماره (۱) نشان داده شده است.



نمودار شماره ۱- الویت بندی عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود

(منبع: یافته های پژوهشگر)

نتیجه گیری

هدف از حسابداری و تهیه صورتهای مالی فراهم کردن اطلاعات سودمند به منظور تسهیل تصمیم گیری است. از جلوه های این سودمندی توان پیش بینی اقلام صورتهای مالی است. پیش بینی سود حسابداری و تغییرات آن به عنوان یک عامل تاثیر گذار بر تصمیم گیری های اقتصادی از دیرباز مورد علاقه سرمایه گذاران، مدیران، تحلیل گران مالی، محققان و اعتباردهندگان بوده است. این توجه ناشی از استفاده از سود در مدلهای ارزیابی سهام، کمک به کارکرد کارای بازار سرمایه، ارزیابی توان پرداخت، ارزیابی ریسک، ارزیابی عملکرد واحد اقتصادی و استفاده از پیش بینی های سود در بحث هموارسازی سود برای تصمیم گیری های مدیریتی و همچنین استفاده در تحقیقات اقتصادی، مالی و حسابداری است. از این رو پژوهش حاضر با هدف شناسایی و رتبه بندی عوامل موثر بر ارزیابی قابلیت پیش بینی سود با استفاده از روش دلفی فازی انجام پذیرفت. ابتدا عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود با استفاده از مصاحبه با خبرگان استخراج شد. سپس با طراحی پرسشنامه با طیف های مشخص، نظرات مدیران و مالکان شرکت ها در مورد این عوامل پرسیده شد. سرانجام نظرات با استفاده از روش فازی تحلیل و عوامل رتبه بندی شدند.

عوامل موثر شناسایی شده بر قابلیت پیش بینی سود هموارسازی سود، محیط اطلاعاتی شرکت، واکاوی انحرافات، الزام افشا، سوگیری ها، ارزش بازاری شرکت، پیچیدگی فرآیند سود، آگاهی محیطی، نوسان پذیری، تکنیک های سری زمانی، ریسک غیرسیستماتیک، تحلیل انتظارات، تغییرپذیری سود، طول چرخه عملیاتی، فرصت ورزی مدیران، انباشت اخبار، پیش بینی نقطه ای، اقلام صورت های مالی، اندوخته اطلاعاتی، تحلیل اهرم مالی، افق پیش بینی، رفتارهای پیش بینی پیشین، اندازه شرکت، شناسایی اجزای پایدار، تقارن اطلاعاتی، محافظه کاری، خطای برآورد اقلام و کیفیت تطابق درآمد و هزینه است. نتایج پژوهش نشان داد از میان این عوامل محیط اطلاعاتی شرکت، واکاوی انحرافات، تغییرپذیری سود، انباشت اخبار و تحلیل اهرم مالی، مهمترین عوامل موثر بر قابلیت پیش بینی سود می باشند. نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر با نتایج اسپرودر و همکاران (۲۰۱۸) و ورست و همکاران (۲۰۱۸) هم خوانی دارد. در خصوص نوآوری تحقیق حاضر، تا زمان انجام این پژوهش، تحقیقی به شناسایی عوامل موثر بر ارزیابی قابلیت پیش بینی سود نپرداخته است. همچنین در پیشینه تحقیق نیز از روش های کیفی و یا آمیخته برای انجام تحقیقات استفاده نشده است. با توجه به نتایج به دست آمده می توان گفت مدیران شرکت های پذیرفته شده در بورس با شناخت و تبیین دقیق عوامل شناسایی شده می توانند در پیش بینی سود شرکت توفیق یابند. همچنین توصیه می شود به پیشنهادات پژوهش حاضر توجه نمایند.

پیشنهادهای کاربردی

پژوهش حاضر سعی در نشان دادن اهمیت قابلیت پیش بینی سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس برای دستیابی به جایگاه و اعتبار مناسب است. با توجه به مطالب گفته شده پیشنهادهایی ارائه میگردد. پیشنهاد می گردد تحلیلی دقیقی از اهرم مالی و امکان بهره گیری از آن در ارتقا قابلیت پیش بینی سود انجام شود. شرکت هایی که از اهرم مالی بهره می برند می توانند با تحلیل و تطبیق بازده حقوق سهامداران با میزان

بدهی سودآور باشند. اگر حقوق سهامدارن بیش از میزان بدهی شرکت است بهره گیری تا حدی از این بدهی می تواند در سودآوری شرکت موثر باشد. محیط اطلاعاتی ضعیف و ناکارآمد، موجب کاهش مشارکت و تضعیف ابعاد سودآوری می شود. همچنین سبب تفاوت در هزینه ها و درآمدها نسبت به زمانی که اطلاعات کافی و کامل وجود دارد می شود. پیشنهاد می گردد محیط اطلاعاتی شرکت غنی شده و گردش اطلاعات تسریع شود. هر چه انحرافات پیش بینی سود کاهش یافته و مدیریت توانایی شناسایی و جهت دهی صحیح این انحرافات را داشته باشد تصویر شرکت بهبود یافته و انعکاس دقیقی از سود ایجاد می شود. پیشنهاد می گردد مدیریت در شناخت و واکاوی انحرافات پیش بینی سود اهتمام ورزد. در نهایت برای تحقیقات آتی پیشنهاد می گردد نقش سیستم های اطلاعات حسابداری در ارزیابی قابلیت پیش بینی سود بررسی گردد.

محدودیت های پژوهش

مهمترین محدودیت تحقیق حاضر کم بودن تحقیقات صورت گرفته در حوزه قابلیت پیش بینی سود بود. بنابراین این مقاله می تواند در توسعه ادبیات مورد بحث و کمک به محققان موثر باشد. محدودیت دیگر مربوط به جامعه آماری بود. بر اساس هدف و روش تنها باید از خبرگان برای انجام تحقیق استفاده می شد. از سوی دیگر با توجه به اینکه جامعه آماری پژوهش شرکت های پذیرفته شده در بورس است، شایسته است در پژوهش دیگری شرکت های دیگر نیز در نظر گرفته شده و مقایسه ای میان این دو جامعه انجام شود.

فهرست منابع

- آل بوشو، خدیجه، بهشتی، محمدصادق (۱۳۹۷). بررسی تاثیر خطای پیش بینی سود و بازدهی تعدیل شده بازار با استفاده از رفتار هزینه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، دوره ۴، شماره ۱، صص ۱۴۳-۱۶۲.
- فضل زاده، علیرضا، عبدی، سهراب، فضل زاده، کیمیا، سلمانیه هر اب، اسد (۱۳۹۸). بررسی ویژگی های سود پیش بینی شده توسط مدیریت و ریسک سقوط آتی قیمت سهام، فصلنامه مدیریت کسب و کار بین المللی، دوره ۲، شماره ۴، صص ۱۵۹-۱۴۱.
- قلی زاده، محمدحسن، محفوظی، غلامرضایال قاضی کر، محمد، خداشناس، سعیده (۱۳۹۶). رابطه تیوریک سود پیش بینی شده و قیمت سهام شرکت، اولین کنفرانس بین المللی الگوهای مدیریت در عصر پیشرفت.
- خان احمدی محبوبه و همکاران (۱۴۰۰). بررسی ارتباط سودآوری و شهرت شرکت، فصلنامه اقتصادمالی دوره ۵۵، صص ۲۹۵-۲۶۹.
- دهقان خاوری، سعید، میر جلیلی، سید حسین. (۱۳۹۸). تعامل ریسک سیستماتیک با بازده سهام در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه اقتصاد مالی. سال سیزدهم، شماره ۴۹، صص ۲۸۲-۲۵۷.

- کیامهر، علی، جنانی، محمدحسن، همت فر، محمود. (۱۳۹۹). تبیین نقش ناهنجاریهای بازار سهام در قیمت گذاری داراییهای سرمایه ای. فصلنامه اقتصاد مالی. سال چهاردهم، شماره ۵۳، صص ۲۱۲-۱۹۳.
- Akbas, F., Jiang, C., Koch, P.D., 2017. The trend in firm profitability and the cross-section of stock returns. *Account. Rev.* 92 (5), 1-32.
- Alarussi, A. S., & Alhaderi, S. M. (2018). Factors affecting profitability in Malaysia. *Journal of Economic Studies*.
- Allen, F., Qian, J., Shan, C., Zhu, J., 2018. Dissecting the Long-Term Performance of the Chinese Stock Market. Working paper.
- Cheema, M.A., Nartea, G.V., 2017a. Momentum returns, market states, and market dynamics: is China different? *Int. Rev. Econ. Financ.* 50, 85-97.
- Ene, S., & Öztürk, N. (2017). Grey modelling-based forecasting system for return flow of end-of-life vehicles. *Technological Forecasting and Social Change*, 115, 155-166.
- Gedvilienė, N., & Giliuviene, V. (2017). The theoretical aspect of profit and profitability analysis.
- Jackson, A. B., Plumlee, M. A., & Rountree, B. R. (2018). Decomposing the market, industry, and firm components of profitability: implications for forecasts of profitability. *Review of Accounting Studies*, 23(3), 1071-1095.
- Kerbl, S., & Sigmund, M. (2017). Negative Interest Rates: Forecasting Banks' Profitability in a New Environment.
- Kuo, Y. F., & Chen, P. C. (2008). Constructing performance appraisal indicators for mobility of the service industries using fuzzy Delphi method. *Expert Systems with Applications*, 35, 1930 - 1939.
- Neal, J., & Biberman, J. (2003). Introduction: the leading edge in research on spirituality and organizations. *Journal of Organizational Change Management*, 16(4), 363-366. doi:10.1108/09534810310484127
- Schröder, D., & Yim, A. (2018). Industry effects in firm and segment profitability forecasting. *Contemporary Accounting Research*, 35(4), 2106-2130.
- Skvarciany, V., & Simanavičiūtė, J. (2018). Bank profitability analysis and forecasting: Lithuania case. *Trends Economics and Management*, 12(32), 101-109.
- Tian, H., Yim, A., & Newton, D. P. (2020). Tail-Heaviness, Asymmetry, and Profitability Forecasting by Quantile Regression. *Management Science*.
- Vorst, P., & Yohn, T. L. (2018). Life cycle models and forecasting growth and profitability. *The Accounting Review*, 93(6), 357-381.
- Yin, L., & Wei, Y. (2020). Aggregate profit instability and time variations in momentum returns: Evidence from China. *Pacific-Basin Finance Journal*, 60, 101276.
- Yohn, T. L. (2020). Research on the use of financial statement information for forecasting profitability. *Accounting & Finance*, 60(3), 3163-3181.

Identification and ranking of factors affecting the profit predictability assessment using the fuzzy Delphi approach

Zahra Hammami¹
Hasan Ghodrati²
Meysam Arabzadeh³
Hosein panahian⁴
Mohammad Alipour⁵

Received: 2025/March/31 Accepted: 2025/June/04

Abstract

Profit predictability as one of the effective mechanisms is the ability of current profit to predict future profit in the short and long term. The aim of the current research is to identify and rank the factors affecting the profit predictability assessment in Companies listed on the stock exchange. This research is applied in terms of purpose and in terms of research typology, it is among researches mixed with qualitative and quantitative approach in deductive-inductive paradigm. The current research method is fuzzy Delphi. The statistical population of this research is in the qualitative section of accounting professors and experts, and according to the purpose of the research, sampling in this research was done in a targeted manner and in the number of 18 people. The statistical population is the quantitative part of managers and owners of companies admitted to the Tehran Stock Exchange between 2010 and 2020, which was determined using the convenience sampling method, with a sample size of 74 managers of these companies. The data collection tool was an interview in the qualitative part and a questionnaire in the quantitative part, the validity and reliability of which were confirmed using the CVR index, Cohen's kappa test and retest. In the qualitative part, the qualitative data obtained from the interviews was done using the MAXQDA2020 software and the coding method, and the quantitative part of the research and final analysis was done using the fuzzy Delphi method. By using the qualitative data obtained from the exploratory interviews, 28 factors affecting the profit predictability assessment were determined and then by extracting these factors, they were ranked through quantitative research. The results of the research show that the company's information environment, analysis of deviations, profit variability, accumulation of news and financial leverage analysis are the most important factors affecting the profit predictability assessment.

Key words: profit predictability, Companies listed on the stock exchange, capital market

Classification jel: G10 ·F38 ·M42

¹ Accounting Department, Kas.C., Islamic Azad University, Kashan, Iran.z.hammami@iau.ir

² Accounting Department, Kas.C.,Islamic Azad University,Kashan, Iran.(Corresponding author).

³ Accounting Department, Kas.C., Islamic Azad University, Kashan, Iran. Meysam.Arabzadeh@iau.ac.ir

⁴ Accounting and Management Department, Kas.C., Islamic Azad University, Kashan, Iran

⁵ Accounting Department, Kha.C., Islamic Azad University, Khalkhal, Iran. uniclass.uniclass.alipoor@iau.ac.ir